

Reportage

‘We doen het als culturele sector eigenlijk echt goed’

Interview met
Heske ten Cate,
directeur van Nest,
Den Haag

Ze stond op voor een volle zaal tijdens het Paradisodebat, de aftrap van het culturele seizoen afgelopen 2 september in Amsterdam, om een lans te breken voor lokale culturele instellingen. Die zouden uit zelfcensuur niet meer op het scherp van de snede programmeren.

‘Nog steeds krijg ik rode vlekken in mijn nek als ik terugdenk aan dat moment’, lacht Heske ten Cate, directeur van een lokale organisatie: Nest in Den Haag, waar hedendaagse kunst wordt gepresenteerd. Achter haar boodschap staat ze nog steeds. ‘Je ziet middelgrote en kleine instellingen juist vaak op de tijdgeest programmeren, omdat ze wendbaarder zijn en dichterbij de kunstenaars en gemeenschap staan. Zo worden accenten gelegd die pas later doordringen bij de grotere rijksinstiteiten. Over inclusief taalgebruik bijvoorbeeld of het herzien van de canon.’ Hoewel ze waakt voor zelfcensuur, ondervond Ten Cate in haar werk wel degelijk vormen van druk op artistieke vrijheid.

Een bak bagger

In de coronatijd kwam aan het licht dat een kunstenaar in Den Haag verdacht werd van zedenmisdrijven. De slachtoffers vonden elkaar en stapten naar de media omdat de politie geen actie ondernam. Het werd opgepakt door twee onderzoeksjournalisten bij *NRC*. ‘De kunstwereld bleef vooral stil, het was moeilijk om elkaar in gesprek te vinden. Hoe zit het met ons toezicht? Hebben wij genoeg vangnet als er bij ons meldingen worden gedaan?’

Ten Cate rakelt de case op om aan te tonen dat je als kleine instelling vaak hete ijzers uit het vuur haalt, maar daar ook veel *backlash* door ervaart. Zo organiseerde Nest een open tafelgesprek voor betrokkenen van de zeden-case in samenwerking met John de Weerd, programmeur bij Het Nationale Theater. Omdat de pandemie voortwoekerde moest dat in de vorm van een *livestream*. ‘Ik heb onderschat hoeveel vrouwenhaat een dergelijke case oproept’, vertelt ze. ‘Met de aankondiging

Annabel Essink

van het programma kwamen er ook haatmails binnen van onbekenden. Dat zorgde ervoor dat we onderzochten hoe we onze veiligheid het beste borgden.'

Ten Cate liet zich niet monddood maken: de *livestream* ging door met beveiliging voor de deur. 'Ik wilde een open gesprek waarin de betrokkenen de tijd kregen om te reageren, maar vooral: samen onderzoeken hoe we als sector beter omgaan met sociale onveiligheid.'

In de basis gaat het Ten Cate om de makers, die soms elke dag een bak bagger over zich heen krijgen om te kunnen maken wat ze maken. 'Als wij als culturele instellingen hun kunst tonen, is het onze plicht om te onderzoeken hoe we ze een dak bieden dat daadwerkelijk beschut.'

Linkse thema's

Dat bewustzijn miste Ten Cate bij de toespraak van Martine Gosselink, directeur van het Mauritshuis en een van de sprekers tijdens het Paradiisodebat. Gosselink was kritisch op de stappen die musea afgelopen jaren zetten op weg naar diversiteit en inclusie. 'Als links-georiënteerd museum personeel', sprak Gosselink, 'willen we er voor alle Nederlanders zijn. Daarom sprongen we op de bres voor minderheden, doken we op thema's als klimaat en migratie. Door daarin door te schieten vervreemdden we van andere Nederlanders.'

'Over die woorden ben ik nog steeds verbaasd,' zegt Ten Cate. 'Allereerst: wanneer zijn klimaat en migratie linkse thema's geworden? Dat zijn ze gemáákt door extreemrechtse politici. Maar feitelijk hebben dergelijke thema's geen politieke kleur, het zijn realiteiten in de maatschappij. Wat mij zorgen baart, is dat 'de hand in eigen boezem steken', zoals Gosselink zei, lijkt te betekenen dat musea moeten erkennen 'te woke' te zijn geworden – ook haar woorden. De stemmen die juist bijdroegen aan de noodzakelijke transitie in het denken over dekolonisatie, gendergelijkheid en klimaat worden daarmee aangewezen als veroorzaker van zelfcensuur. Dat die vooruitgang nu wordt neergezet als

doorgeschoten, omdat sommige mensen zich niet meer thuis zouden voelen in musea, vind ik een jammerlijke aanname en bovendien een valse tegenstelling. We doen het als culturele sector eigenlijk echt goed. Wie een tentoonstelling over Van Gogh, Frans Hals of Mondriaan wil zien, kan nog steeds zijn hart ophalen. Maar er is óók ruimte voor onderbelichte verhalen: over de Gouden Koets, over zorg, verlies en herstel. Grote én kleine instellingen ontwikkelen programma's die de canon bevragen en verrijken – niet om af te breken, maar om te verbreden.' Ten Cate verwijst naar het bekende Thorbecke-principe: de staat schept voorwaarden, maar onthoudt zich van inmenging in de inhoud van kunst en onderwijs. 'Juist nu is het van belang dat principe te verdedigen, niet om kunst buiten de samenleving te plaatsen, maar om te beschermen wat haar wezenlijk maakt – de vrijheid om te denken, te twijfelen en te tonen. Als sector moeten we waken voor het aanwijzen van wie te ver zou zijn gegaan. Dat is precies het soort denken dat de politieke ruimte momenteel verstikt.'

In de politiek is dat bewustzijn er, is haar ervaring. Alle raadsleden zijn benaderbaar en bij Nest langsgelopen, ook na het wisselen van politieke kleur. 'De politiek en cultuursector staan niet tegenover elkaar, dat is een populaire misvatting. Politici zijn de beschermheren en -vrouwen van artistieke vrijheid. Veel politici vinden: totdat een culturele uiting aan het Wetboek van Strafrecht raakt, houden wij onze handen ervan af. Tegen de paar die daar anders over denken, moeten wij ons als cultuursector met hand en tand verdedigen.' •

Annabel Essink
is redacteur van *Boekman*